

Sygn. akt III AUz 139/12

POSTANOWIENIE

Dnia 29 stycznia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Anna Polak
Sędziowie:	SSA Romana Mrotek (spr.) SSA Zofia Rybicka - Szkibiel

po rozpoznaniu w dniu 29 stycznia 2013 r. na posiedzeniu niejawnym

sprawy **C. H. S. S. M. s. z. o. o. w S.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.**

o ustalenie obowiązku ubezpieczenia społecznego

z udziałem zainteresowanych: D. B., J. K., H. K., M. L.

na skutek zażalenia organu rentowego

na postanowienie Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 6 września 2012 r. sygn. akt VI U 602/12

p o s t a n a w i a :

oddalić zażalenie.

SSA Romana Mrotek SSA Anna Polak SSA Zofia Rybicka-Szkibiel

Sygn. akt III AUz 139/12

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 6 września 2012 r. w sprawie C. H. S. S. M. S. z. o. w S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. z udziałem D. B., J. K., H. K. i M. L. o wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie, oddalił odwołania i odstąpił od obciążenia płatnika kosztami zastępstwa procesowego. W zakresie istotnym dla rozpoznania zażalenia, sąd okręgowy wskazał, że zgodnie z treścią art. 102 k.p.c, w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów, albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego statuują tym samym zasadę, że wprawdzie wynik procesu z reguły decyduje o obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi, niemniej nie jest to obowiązek nieograniczony i podlega ocenie z punktu widzenia zasad słuszności. Zastosowanie przez sąd art. 102 k.p.c powinno być oceniane w całokształcie okoliczności, które by uzasadniały odstąpienie od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu. Do kręgu tych okoliczności

należy zaliczyć zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu, jak i fakty leżące na zewnątrz procesu, zwłaszcza dotyczące stanu majątkowego i sytuacji życiowej (por. postanowienie SN z dnia 14.01.1974 r., sygn. akt II CZ 223/73, LEX 7379). Do wypadków szczególnie uzasadnionych w rozumieniu art. 102 k.p.c. można także zaliczyć sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu sądu (por. postanowienie SN z 11.09.1973 r., sygn. akt I CZ 122/73, OSNC 1974/98). Okoliczności te powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współzycia społecznego. W ocenie sądu okręgowego w sprawie wystąpiły przesłanki do odstąpienia od obciążania ubezpieczonego kosztami zastępstwa procesowego strony przeciwnej. Płatnik pozostaje w trudnej sytuacji finansowej. Zaległość spółki wobec ZUS - przy założeniu, że we wszystkich sprawach z odwołania płatnika od decyzji ZUS, w których obciążono płatnika składkami z tytułu wypłaconych pracownikom bonów, zapadną takie same wyroki jak w przedmiotowej sprawie - wyniesie ok. 300.000 zł. Nadto sprawa ma precedensowy charakter sprawy. Organ rentowy domaga się obecnie od płatnika wyrównania składek za okres wielu lat, podczas gdy do tej pory, na podstawie tego samego stanu prawnego, nie domagał się od płatnika takich należności, a nawet - podczas wcześniejszych kontroli - aprobował sposób naliczania przez płatnika składek i nie wytykał błędów. Jednocześnie wyjaśnienia płatnika dają podstawy do przyjęcia, że nieopłacenie przez niego składek spowodowane było wyłącznie błędną interpretacją obowiązujących przepisów, a nie chęcią uniknięcia spoczywającego na pracodawcy obowiązku. W takiej sytuacji, obciążanie odwołującego się kosztami procesu strony przeciwnej godziłoby w zasady słuszności.

Zażalenie na postanowienie sądu okręgowego w zakresie odstąpienia od obciążania płatnika kosztami zastępstwa procesowego złożył organ rentowy zarzucając: - błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, polegający na bezpodstawnym przyjęciu, iż zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek uzasadniający odstąpienie od obciążania strony przegrywającej proces kosztami zastępstwa procesowego na rzecz strony przeciwnej, podczas gdy w aktach sprawy brak jakichkolwiek danych wskazujących na istnienie przesłanek do przyjęcia, iż zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności wskazujące, że płatnik nie powinien ponieść kosztów procesu, pomimo tego, że go w całości przegrał; - naruszenie art. 102 k.p.c. poprzez błędną wykładnię i zastosowanie, polegające na kierowaniu się nie mającą poparcia w materiale dowodowym i tym samym nie podlegającą weryfikacji, oceną sytuacji majątkowej płatnika i w konsekwencji odstąpieniu od obciążania płatnika kosztami zastępstwa procesowego na rzecz pozwanego w sytuacji, gdy zastosowanie w.w. przepisu wymaga aktywnego wykazania przez płatnika, konkretnymi dowodami, że obiektywnie istnieją szczególnie uzasadnione okoliczności faktyczne, które uzasadniałyby takie rozstrzygnięcie, a których w niniejszej sprawie brak; - naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polegające na dowolnej ocenie zebranego w sprawie materiału dowodowego, polegającej na bezpodstawnym przyjęciu trudnej sytuacji majątkowej płatnika z uwagi na „kryzys gospodarczy”, podczas gdy płatnik nie naprowadził w sprawie żadnego dowodu, na podstawie którego można by sformułować taką ocenę jego sytuacji majątkowej. Skarżący wnioskował o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez zasądzenie od płatnika na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego, wg norm. przepisanych, w kwocie odpowiadającej ilości odwołań połączonych do wspólnego rozpoznania i orzekania w niniejszym postępowaniu sądowym oraz o zasądzenie na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego. W obszernym uzasadnieniu skarżący argumentował, że zastosowanie art. 102 k.p.c. wymaga aktywnego wykazania przez wnioskującego zaistnienia przesłanek do przyjęcia, iż znajduje się on w szczególnie ciężkiej sytuacji i jest zarezerwowane jedynie dla sytuacji wyjątkowych, w których ze względu na szczególne okoliczności faktyczne sprawy oraz szczególnie uzasadnioną sytuację strony przegrywającej proces, obciążanie jej jego kosztami, pomimo że zasadne zgodnie z treścią art. 98 § 1 k.p.c. byłoby w danych szczególnych okolicznościach nadmierną dolegliwością. Sąd I instancji całkowicie bezpodstawnie przyjął, iż płatnik znajduje się w trudnej sytuacji majątkowej z uwagi na „kryzys gospodarczy” i konieczność rozliczenia się z ZUS-em z zaległych składek, których kwotę Sąd oszacował na 300 tys. zł. Należy zauważyć, iż płatnik nie wnosił o nieobciążanie kosztami procesu i nie naprowadził w sprawie żadnego dowodu, który pozwoliłby na obiektywną ocenę jego kondycji finansowej i potwierdziłby jego trudną sytuację majątkową. Skarżący wskazał na wyrok SA w Szczecinie z 13 lipca 2011 r., sygn. akt III AUa 212/11, III AUz 42/11, w którym stwierdzono: (...) w toku postępowania (...) nie występował z wnioskiem o zwolnienie go od kosztów sądowych, nie przedstawiał też żadnych dowodów pozwalających na obiektywną ocenę kondycji finansowej przedsiębiorcy. Rozstrzygnięcie odnośnie odstąpienia od obciążania ubezpieczonego kosztami zastępstwa procesowego zapadło zatem bez wnikliwego rozważenia rzeczywistej sytuacji finansowej i osobistej (...) Rację ma organ rentowy podnosząc, że art. 102 k.p.c. winien być traktowany ze szczególną rozważą. Jak wskazuje w swym najnowszym orzecznictwie Sąd

Najwyższy (postanowienie z dnia 11 marca 2011 r., sygn. akt II Cz 104/10, LEK nr 784918, (...)) art. 102 k.p.c. stanowi wyjątek od zasady odpowiedzialności za wynik sporu, a zatem nie podlega wykładni rozszerzającej i związany jest z obowiązkiem strony do podania okoliczności zezwalających na przyjęcie, że zachodzi „szczególnie uzasadniony wypadek.” W ocenie ZUS nie sposób również uznać za zasadne stwierdzenia sądu I instancji, iż przedmiotowa sprawa miała „precedensowy charakter”. W uzasadnieniu zaskarżonych decyzji Zakładu został bowiem zacytowany wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2009 r., sygn. akt I UK 121/2009, który wskazywał na słusność stanowiska Zakładu wyrażonego w zaskarżonych decyzjach. Pomimo tego płatnik zdecydował się od nich odwołać, ponosząc tym samym świadomie ryzyko odpowiedzialności za wynik procesu. Warto zauważyć, że podobne orzeczenia zapadały już wcześniej, np. wyrok SN z 23 października 2008 roku, sygn. akt II PK 74/08. Nie uzasadnia również zastosowania art. 102 k.p.c. błędna interpretacja prawa przez płatnika, na którą się powołuje. Na płatniku ciąży bowiem obowiązek prawidłowego obliczenia, potrącenia i opłacenia składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne.

W odpowiedzi na zażalenie płatnik wnioskował o jego oddalenie i zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu argumentowano, że w sprawie nie zachodzi okoliczność, że stanowisko wyrażone przez ZUS było „utrwalone”, ponieważ płatnik powołał się w odwołaniu od decyzji na orzeczenie o treści odmiennej, dla niego korzystne. ZUS natomiast, w czasie wieloletnich kontroli u płatnika nie wskazywał nieprawidłowości w rozliczaniu bonów dla pracowników pomimo. Dopiero, gdy zapadł wyrok SN z 16 września 2009 r. ZUS rozpoczął kontrole pracodawców pod kątem wydatkowania środków z funduszu socjalnego. Podniesiono też, że art. 102 k.p.c. pozwala sądowi orzekającemu na zastosowanie zasady słusności i kryterium finansowe nie ma decydującego znaczenia.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie. Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym zażalenie nie podziela poglądu zaprezentowanego w cytowanych orzeczeniach tutejszego sądu z 13 lipca 2011 r. Zgodzić się należy, że art. 102 k.p.c. jest wyjątkiem od reguły stanowiącej o obowiązku obciążenia strony przegrywającej kosztami procesu należnymi stronie przeciwnej. Jednak przywołane poglądy orzecznictwa zostały wyrażone na tle spraw cywilnych i nie uwzględniają realiów postępowania odrębnego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Sądowe sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych nie są typowymi postępowaniami cywilnymi, stąd przepisy części ogólnej procedury cywilnej, w myśl art. 13 § 2 k.p.c. stosuje się odpowiednio, a zatem z uwzględnieniem reguł wynikających z przepisów kodeksu postępowania administracyjnego, które organ rentowy jest zobowiązany stosować na etapie postępowania przesądowego i którą to okoliczność należy brać pod uwagę przy ocenie całokształtu sprawy. Analizując orzecznictwo Sądu Najwyższego w kontekście art. 103 kpc, w istocie jest dość restrykcyjne w sprawach stricte cywilnych, ale w sprawach z zakresu prawa pracy jest znacznie zliberalizowane. Tytułem przykładu należy wskazać, że uznaje dopuszczalność odstąpienia o obciążenia kosztami w sytuacji: oddalenia powództwa na podstawie art. 5 k.c., zaistnienia względów słusności, winy strony wygrywającej w przedłużaniu się procesu, czy wreszcie w stacji żądania wyjaśnienia żywotnych interesów strony także w postępowaniu sądowym i choćby żądania okazały się nieuzasadnione. Wymaga podkreślenia, że okolicznością uzasadniającą zastosowanie art. 102 może być także precedensowy charakter rozpoznawanej sprawy (por. uzasadnienie wyroku SN z 29 sierpnia 1973 r., I PR 188/73, OSNC 1974, nr 3, poz. 59; postanowienie SN z 7 grudnia 2011 r., II CZ 105/11, LEX nr 1102858). W postanowieniu z 7 grudnia 2011 r. II CZ 105/11, LEX 1102858 Sąd Najwyższy sformułował tezę: Do kręgu okoliczności, które powinny być brane pod uwagę przez sąd przy ocenie przesłanek z art. 102 k.p.c. należą przede wszystkim fakty związane z samym przebiegiem procesu, tj. podstawa oddalenia żądania, zgodność zamiarów stron w sprawach dotyczących stosunku prawnego, który może być ukształtowany tylko wyrokiem, szczególna zawilóść lub precedensowy charakter sprawy albo subiektywne przekonanie powoda co do zasadności zgłoszonego roszczenia - trudne do zweryfikowania a limine, a ponadto sposób prowadzenia procesu przez stronę przegrywającą albo niesumienne lub oczywiście niewłaściwe postępowanie strony wygrywającej, która w ten sposób wywołała proces i koszty połączone z jego prowadzeniem. Zalicza się do nich także okoliczność, że rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło na podstawie faktów ustalonych na podstawie dowodów dopuszczonych przez sąd z urzędu, jak również niewspółmierność wysokości kosztów pomocy prawnej poniesionych przez stronę wygrywającą proces do stopnia zawilóści sprawy i nakładu pracy pełnomocnika.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w składzie rozpoznającym zażalenie, w takim też kontekście należy stosować art. 102 k.p.c. i interpretować pojęcie wypadków szczególnie uzasadnionych w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Sąd apelacyjny nie aprobuje poglądu organu rentowego, że płatnik powinien wystąpić z wnioskiem o nieobciążanie go kosztami zastępstwa procesowego, jak też udowodnić swoją kondycję finansową. Są to przesłanki, które mogą zadecydować o rozstrzygnięciu na podstawie wskazanego przepisu, ale nie mają charakteru bezwzględnych. Przepis art. 102 kpc jest adresowany do sądu i bynajmniej jego zastosowanie nie jest warunkowane złożeniem wniosku przez stronę, natomiast zależy od konkretnego stanu faktycznego kwalifikowanego przez sąd jako wypadek szczególnie uzasadniony. Sąd okręgowy wskazał dlaczego w sprawie uznał zaistnienie wypadku szczególnie uzasadnionego i jakie okoliczności złożyły się na tę ocenę. Sąd apelacyjny aprobuje stanowisko sądu I instancji i tym samym uznaje prawidłowość zastosowania art. 102 kpc. Nie ma racji organ rentowy, że sprawa nie jest precedensowa. Dwa orzeczenia Sądu Najwyższego nie czynią jeszcze utrwalonej judykatury zważywszy, że to orzecznictwo jest rozbieżne z orzecznictwem sądów apelacyjnych (wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 10 stycznia 2012 r. III AUa 1480/11, LEX nr 1124833); z drugiej strony, prawo do sądu jest gwarancją konstytucyjną i nie ma żadnych podstaw, by czynić z tego merytoryczny zarzut.

Sąd Apelacyjny dodatkowo wziął pod uwagę, że organ rentowy w stosunku do płatnika C. H. S. S. M. s. z. o. o. S. wydaje dziesiątki decyzji opartych na takim samym stanie faktycznym i prawnym, a obejmujących wsteczny okres, nawet ten, który był już przedmiotem kontroli organu i nie budził zastrzeżeń. Analogiczne decyzje wydaje też w stosunku do innych płatników i czyni to na szeroką skalę. Uzasadniając decyzje powołuje się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, czyli de facto odmienną od dotychczasowej interpretację prawa. W ocenie sądu apelacyjnego ZUS pomija kwestię, że jest organem, któremu powierzono władcze kompetencje państwa i który ma obowiązek stosować się do zasad przewidzianych dla organów władzy państwowej, a wynikających z przepisów kodeksu postępowania administracyjnego. Zgodnie z art. 6 k.p.a. organy administracji publicznej działają na podstawie przepisów prawa, a nie na podstawie orzecznictwa Sądu Najwyższego. Zmieniając dotychczasową interpretację przepisów i wydając na tej podstawie decyzje obejmujące wsteczny okres muszą liczyć się z tym, że wprowadzają stan niepewności prawa oraz podważają zaufanie do działań organów państwowych. Naruszają przy tym zasadę wynikającą z art. 9 kpa organy administracji publicznej są obowiązane do należytego i wyczerpującego informowania stron o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania administracyjnego. Organy czuwają nad tym, aby strony i inne osoby uczestniczące w postępowaniu nie poniosły szkody z powodu niezajomości prawa, i w tym celu udzielają im niezbędnych wyjaśnień i wskazówek. Podejmowane w analogicznych sprawach czynności organu rentowego pozostają w oczywistej dysproporcji ze zobowiązaniem wynikającym z przywołanego przepisu procedury administracyjnej. Stąd absolutnie niedopuszczalne jest posługiwanie się przez ZUS argumentem, że błędna interpretacja prawa przez płatnika nie uzasadnia odstąpienia od obciążenia kosztami, ponieważ na płatniku ciąży obowiązek prawidłowego obliczenia, potrącenia i opłacenia składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne. ZUS jako organ, któremu powierzono władcze kompetencje państwa, prawidłowo realizując zasady procedury administracyjnej nie powinien zaskakiwać płatników zmianą dotychczasowej interpretacji prawa i narażać ich na niemożliwe do przewidzenia dodatkowe obciążenia publicznoprawne.

Niezależnie od powyższego, sąd apelacyjny miał też na uwadze, że żądane koszty są niewspółmierne do podjętych przez pełnomocnika czynności, które to czynności nie wymagają żadnego merytorycznego nakładu pracy (na tę okoliczność, jako przesłankę odstąpienia od obciążenia kosztami strony przegrywającej zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w postanowieniu z 7 grudnia 2011 r. II CZ 105/11 LEX nr 1102858).

Resumując, Sąd Apelacyjny w aktualnym składzie uznaje, że z uwagi na stwierdzone wyżej okoliczności w sprawie zaistniał wypadek szczególnie uzasadniony, który pozwalał sądowi okręgowemu na nie obciążanie płatnika kosztami zastępstwa procesowego.

Wobec dokonanej oceny sąd apelacyjny na podstawie art.397 §2 kpc w zw. z art. 385 k.p.c. oddalił zażalenie. Sąd apelacyjny na podstawie art. 102 k.p.c. z uwagi na precedensowy charakter postępowania nie obciążył organu rentowego kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym.